

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

АНДРУСІВ ЛЮДМИЛА МИХАЙЛІВНА

340.13:340.115 (0,064)

**ТЕХНІКО-ЮРИДИЧНІ ТА
МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОПРИЛЮДНЕННЯ
НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ**

12.00.01 – теорія та історія держави і права;
історія політичних і правових учень

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора
юридичних наук**

Київ – 2020

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Національній академії внутрішніх справ,
Міністерство внутрішніх справ України

Науковий консультант

доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України

Шутак Ілля Дмитрович,

Приватний вищий навчальний заклад Університет Короля Данила,
професор кафедри теорії та історії держави і права

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор,
академік НАПрН України,
заслужений діяч науки і техніки України

Петришин Олександр Віталійович,

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
завідувач кафедри теорії і філософії права

доктор юридичних наук, професор

Бобровник Світлана Василівна,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
завідувач кафедри теорії права та держави

доктор юридичних наук, професор

Косович Віталій Мирославович,

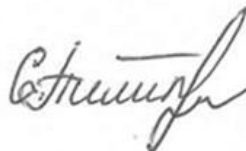
Львівський національний університет імені Івана Франка,
завідувач кафедри теорії та філософії права

Захист відбудеться «16» вересня 2020 р. о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.007.04 у Національній академії внутрішніх справ за адресою: 03035, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національної академії внутрішніх справ за адресою: 03035, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

Автореферат розісланий «06» серпня 2020 р.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

С. А. Пилипенко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. У процесі становлення правової держави в Україні виникає низка проблем, які потребують дослідження на дисертаційному рівні, розв'язання яких буде позитивно сприяти не тільки інтеграції у європейську правову систему, а й забезпеченню стабільності, доступності нормативно-правових актів та утвердженню принципу правової визначеності. Підґрунтям принципу правової визначеності є забезпечення належної правової регламентації оприлюднення нормативно-правових актів. Для цього державі потрібно створити правове регулювання оприлюднення нормативно-правових актів і зосередити увагу не тільки на актах, що ухвалюють чи видають органи державної влади або їх посадові особи, а й на оприлюдненні локальних нормативно-правових актів і нормативно-правових актів органів місцевого самоврядування. Тому важливими є законодавство, яке б відповідало вимогам оновлюваного суспільства та держави, а також доступ громадян до нього. Для реалізації цього завдання необхідні вдосконалення й досягнення якості нормативно-правових актів і запровадження техніко-юридичних правил у сферу оприлюднення нормативно-правових актів, оскільки досі не вдалося досягти системності та узгодженості у формуванні доступу до української системи нормативно-правових актів.

Закріплення Конституцією України гарантії для всіх громадян знати свої права та обов'язки є підґрунтям для діяльності суб'єктів правотворчості щодо оприлюднення ухвалених ними нормативно-правових актів. Наслідком неоприлюднення нормативно-правових актів, які визначають права та обов'язки громадян, є їхня нечинність. Окрім того, аналіз прецедентної практики Європейського суду з прав людини у справах проти України підтвердив, що відсутність офіційного оприлюднення нормативно-правового акта є порушенням принципу правової визначеності, а отже, порушенням прав людини. Такі порушення констатовані в рішеннях Європейського суду з прав людини у справах «Михайлюк та Петров проти України» (заява № 11932/02) й «Алієв проти України» (заява № 41220/98).

Наступний важливий аспект актуальності оприлюднення нормативно-правових актів полягає в тому, що воно є завершальним етапом у правотворчості, з яким пов'язаний час набрання чинності актом та регулятивний вплив норм права, установлених ним, на суспільні відносини. З цією метою використовується офіційне оприлюднення нормативно-правових актів, найпоширенішими формами якого є офіційне опублікування та офіційне електронне оприлюднення. На нормативно-правовому рівні немає ефективного правового регламентування офіційного оприлюднення, тому воно потребує дослідження з метою вдосконалення правового забезпечення цієї діяльності кожного суб'єкта правотворчості.

Техніка оприлюднення нормативно-правових актів необхідна для реалізації принципу правової визначеності, підвищення якості нормативно-правових актів, створення єдиних принципів оприлюднення нормативно-правових актів (законів, підзаконних нормативно-правових актів, актів органів

місцевого самоврядування), формування техніко-юридичних правил щодо: оприлюднення нормативно-правових актів, строків і мови оприлюднення, гарантій автентичності тексту оприлюдненого нормативно-правового акта та його оригіналу, зберігання оригіналів і доступу будь-якої зацікавленої особи до нормативно-правових актів, упровадження електронного оприлюднення нормативно-правових актів та мінімальних вимог до захисту даних, ефективності пошуку й відтворення тексту акта, що оприлюднений електронним способом.

За допомогою техніки оприлюднення нормативно-правових актів можна розв'язати головне завдання, яке полягає в доступності нормативно-правових актів усім громадянам держави та іншим зацікавленим особам, а також створення таких умов доступу, які б не обмежували жодну особу з огляду на її місце проживання, вік, володіння навиками користування комп'ютером чи мережею Інтернет, вади зору, слуху чи будь-які інші вади.

Теоретично-методологічну основу дослідження становлять праці вітчизняних і закордонних учених у сфері теорії права, присвячені концептуальним питанням поняття та сутності юридичної техніки й визначення ефективності норм права, зокрема: С. Алексєєва, В. Баранова, М. Давидової, Г. Злобіна, В. Карташова, Т. Кашаніної, Д. Керімова, Ф. Кузнєцова, О. Петришина, Ю. Тихомирова, А. Черданцева, І. Шутака та ін.

Концептуальні питання дослідження загальноправових і загальнотеоретичних засад оприлюднення нормативно-правових актів розкрито в роботах О. Богачової, Ю. Гошового, О. Зайчука, Л. Кривенко, , В. Косовича, О. Копиленка, Д. Ковачева, А. Олійник, А. Піголкіна, А. Ришелюк, М. Теплюка, Ю. Тихомирова, В. Шаповала, О. Ющика та інших.

Підґрунтям дисертаційного дослідження стали напрацювання техніки правотворчості, яку різнобічно вивчали українські спеціалісти, зокрема С. Бобровник, І. Биля-Сабадаш, С. Гусарєв, Ж. Дзейко, А. Дутко, О. Дзюбенко, Н. Задирака, А. Заєць, В. Ковальський, К. Колесник, М. Кравченко, Л. Луць, О. Мурашин, Н. Оніщенко, І. Онищук, М. Панова, З. Погорєлова, Ю. Перерва, Л. Пригара, Г. Поліщук, П. Рабінович, В. Риндюк, О. Скаун, А. Ткачук, Р. Чорнолуцький, О. Фатхутдінова, Ю. Шемшученко та інші, а також закордонні дослідники Р. Бержерон, Дж. Мерфі, Е. Бетті, С. Картер, П. Кейн, В. Ісаков, С. Поленіна, Б. Чигидин, Д. Чухвічев та ін.

Проте у вітчизняній науці поза увагою залишено поняття, значення, ознаки, принципи, форми оприлюднення нормативно-правових актів, поняття, форми та засоби офіційного оприлюднення нормативно-правових актів, вимоги до форми електронного оприлюднення, техніко-юридичні правила оприлюднення нормативно-правових актів. Правова регламентація оприлюднення нормативно-правових актів на законодавчому рівні є фрагментарною через те, що в теоретико-методологічній основі оприлюднення нормативно-правових актів немає ґрунтовних наукових напрацювань.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до Переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2020

року, який затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 7 вересня 2011 року № 942, Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016-2020 роки, що затверджена загальними зборами Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 року, Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2014-2017 роки, затверджених рішенням вченої ради від 29 жовтня 2013 року, протокол № 28, Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2018-2020 роки, затверджених рішенням вченої ради від 26 грудня 2017 року, протокол № 28/1.

Тему дисертації затверджено рішенням вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 29 жовтня 2015 року, протокол № 20.

Мета і задачі дослідження. *Метою* дисертації є обґрунтування й розроблення техніко-юридичних та методологічних засад і правової регламентації оприлюднення нормативно-правових актів як основи для створення ефективного доступу суб'єктів права до нормативно-правових актів.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких *задач*:

- узагальнити стан дослідження проблем оприлюднення нормативно-правових актів;
- сформулювати методологічне підґрунтя наукового пізнання оприлюднення нормативно-правових актів;
- розкрити значення оприлюднення нормативно-правових актів;
- установити теоретичні та методологічні основи нормативно-правового акта та системи нормативно-правових актів як методологічну засаду оприлюднення нормативно-правових актів;
- висвітлити оприлюднення нормативно-правових актів як стадію правотворчості;
- визначити поняття, виявити змістові ознаки й форми оприлюднення нормативно-правових актів;
- сформулювати дефініцію поняття «принципи оприлюднення нормативно-правових актів» та навести їхню сукупність;
- схарактеризувати офіційне оприлюднення нормативно-правових актів та окреслити його ознаки й форми;
- означити поняття «техніка оприлюднення нормативно-правових актів», виокремити її ознаки, структуру;
- окреслити стан правової регламентації оприлюднення нормативно-правових актів в Україні;
- з'ясувати особливості та проблемні аспекти оприлюднення нормативно-правових актів в Україні;
- розробити теоретико-правову модель техніки оприлюднення нормативно-правових актів;
- сформулювати техніко-юридичні правила оприлюднення законів та інших нормативно-правових актів Верховної Ради України, нормативно-правових актів Президента України, нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України та центральних органів виконавчої влади, нормативно-правових актів місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування;

– дослідити оприлюднення нормативно-правових актів у країнах романо-германської та англо-американської правових сімей.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що складаються в процесі оприлюднення нормативно-правових актів.

Предмет дослідження – техніко-юридичні та методологічні засади оприлюднення нормативно-правових актів.

Методи дослідження. Методологія дисертаційного дослідження сформована з урахуванням *системного, аксіологічного, феноменологічного* підходів, що дали можливість трактувати оприлюднення нормативно-правових актів як сукупність послідовних дій, наслідком яких є юридичний результат, що спрямовані на створення автентичної копії нормативно-правового акта та забезпечення умов для ознайомлення з нею найширшого кола суб'єктів права.

За допомогою *діалектичного методу* виявлено змістові риси оприлюднення нормативно-правових актів (підрозділ 2.2), тенденції розвитку форм оприлюднення нормативно-правових актів від опублікування в друкованих виданнях до електронного оприлюднення на спеціально призначених для цього веб-сайтах (підрозділ 2.2), визначено оприлюднення нормативно-правових актів як завершальну стадію правотворчості (підрозділ 2.1) та розкрито здійснюване ним правове забезпечення (підрозділ 1.3).

Герменевтичний метод застосовано для з'ясування змісту текстів нормативно-правових актів, що становлять основу правової регламентації оприлюднення нормативно-правових актів (підрозділ 3.1), для з'ясування волі правотворця щодо строків і мови оприлюднення нормативно-правових актів, установлення осіб, відповідальних за діяльність щодо оприлюднення нормативно-правових актів (підрозділ 3.1), а також досягнуто пізнання відображених в юридичних текстах дефініцій офіційного оприлюднення та офіційного опублікування нормативно-правових актів (підрозділ 2.2 та 2.3).

Залучення *історико-правового методу* дало змогу отримати знання щодо правових ідей про потребу оприлюднення нормативно-правових актів у XIX ст. (підрозділ 1.1), встановити особливості та проблемні аспекти оприлюднення нормативно-правових актів в Україні на сучасному етапі розвитку правової системи України (підрозділ 3.2).

Прогностичний метод використано для дослідницького прогнозу щодо тенденцій засобів оприлюднення нормативно-правових актів, використання електронного оприлюднення як форми офіційного, забезпечення доступу всіх осіб, незалежно від наявності вад зору, слуху чи інших вад, до текстів нормативно-правових актів (підрозділ 4.1).

Метод моделювання дав змогу розробити теоретико-правову модель техніки оприлюднення нормативно-правових актів (підрозділ 4.1) і техніко-юридичні правила для оприлюднення нормативно-правових актів із конкретизацією за суб'єктом правотворчості (підрозділ 4.2).

З допомогою *системного методу* означено оприлюднення як складну динамічну систему дій стосовно доведення до загального відома текстів нормативно-правових актів (підрозділи 2.2 та 2.3), розглянуто техніку

оприлюднення нормативно-правових актів як системно-структурне правове явище (підрозділи 2.4), з'ясовано сукупність принципів оприлюднення нормативно-правових актів (підрозділ 2.2), окреслено систему вимог до електронного оприлюднення нормативно-правових актів і до офіційних веб-сайтів як засобів оприлюднення (підрозділ 4.1).

Формально-юридичний метод застосовано для формулювання визначень, наукових тез і техніко-юридичних правил оприлюднення нормативно-правових актів (підрозділи 1.4, 2.2, 2.3, 2.4). *Порівняльно-правовий метод* дослідження використано для порівняння юридичної практики, нормативно-правових актів, що здійснюють правове регулювання, форм та засобів оприлюднення нормативно-правових актів держав романо-германської та англо-американської правових сімей (підрозділи 5.1 та 5.2).

Елементи *соціологічного методу* застосовано для безпосереднього сприйняття стану оприлюднення нормативно-правових актів центральними та іншими органами виконавчої влади, місцевими державними адміністраціями й органами місцевого самоврядування (підрозділ 3.2).

Логічні прийоми аналізу та синтезу дали можливість розглядати оприлюднення нормативно-правових актів як цілісне державно-правове явище (підрозділ 2.2), як дію суб'єкта правотворчості (підрозділ 2.1), вирізнити ознаки нормативно-правових актів, що пов'язані з оприлюдненням (підрозділ 1.4), розкрити здійснюване оприлюдненням нормативно-правових актів правове забезпечення якості нормативно-правового акта, презумпції «знання закону», права на інформацію про нові нормативно-правові акти, а також функціонування принципу правової визначеності (підрозділ 1.3).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що вперше в теорії держави та права проведено комплексне дослідження техніко-юридичних і методологічних засад оприлюднення нормативно-правових актів. У дисертації обґрунтовано та сформовано нові концептуальні положення щодо теоретико-правової моделі техніки оприлюднення та техніко-юридичних правил оприлюднення нормативно-правових актів, що мають важливе теоретичне та практичне значення, зокрема:

уперше:

– сформульовано дефініції головних понять дослідження: принципи оприлюднення нормативно-правових актів – вихідні засади та ідеї, що характеризують сутність і визначають загальні мінімальні вимоги, яким повинне відповідати оприлюднення нормативно-правових актів; техніка оприлюднення нормативно-правових актів – сукупність юридичних прийомів, правил, засобів і способів доведення тексту прийнятого нормативно-правового акта суб'єктом правотворчості шляхом його розміщення в нормативно визначених засобах; офіційне друковане видання – суб'єкт інформаційної діяльності, який внесений центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державної реєстрації друкованих засобів масової інформації, до Державного реєстру друкованих засобів масової інформації та інформаційних агентств; строк оприлюднення нормативно-правових актів –

проміжок часу, протягом якого суб'єкт правотворчості повинен здійснити дії для оприлюднення ухваленого ним нормативно-правового акта;

- розроблено теоретико-правову модель техніки оприлюднення нормативно-правових актів, яка охоплює строки оприлюднення нормативно-правових актів, засоби оприлюднення нормативно-правових актів, мову офіційного оприлюднення нормативно-правових актів, прийоми та правила відображення оригіналу нормативно-правового акта в копіях, інструменти гарантування та забезпечення автентичності текстів копій нормативно-правових актів, правила зберігання оригіналів нормативно-правових актів;

- запропоновано ухвалення парламентом Закону «Про оприлюднення нормативно-правових актів», який визначатиме форми оприлюднення нормативно-правових актів залежно від суб'єкта правотворчості, принципи оприлюднення, вимоги, що забезпечують достовірність (автентичність) текстів, вимоги до офіційного оприлюднення та його засобів, правила зберігання оригіналів нормативно-правових актів, доступ і правила отримання копій оригіналів нормативно-правових актів, вимоги до засобів публікації нормативно-правових актів як друкованих, так і електронних;

- сформовано техніко-юридичні правила щодо оприлюднення законів та інших нормативно-правових актів Верховної Ради України, нормативно-правових актів Президента України, нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України та центральних органів виконавчої влади, нормативно-правових актів місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування;

- сформовано вимоги до офіційних електронних веб-сайтів органів держави та органів місцевого самоврядування, які використовуються для оприлюднення нормативно-правових актів щодо безпеки та захисту офіційного веб-сайту від несанкціонованого редагування, зміни та знищення текстів нормативно-правових актів, забезпечення безперервної роботи та доступу до оприлюднених на ньому нормативно-правових актів;

- досліджено оприлюднення нормативно-правових актів у країнах романо-германської та англо-американської правових сімей і встановлено особливості нормативно-правового регулювання оприлюднення нормативно-правових актів, порядок офіційного оприлюднення та його форми й засоби офіційного оприлюднення нормативно-правових актів у Польській Республіці, Республіці Білорусь, Республіці Франція, Федеративній Республіці Німеччина, Великому Герцогстві Люксембург і Королівстві Бельгія, Сполучених Штатах Америки, Великій Британії, Канаді та Австралії;

удосконалено:

- стан дослідження оприлюднення нормативно-правових актів, який відзначається фрагментарністю, адже більшість наукових праць становлять наукові розробки у сферах юридичної техніки, правотворчості, законотворчості та оприлюднення нормативно-правових актів;

- систему знань про значення оприлюднення нормативно-правових актів, яке виражається через гарантування якості нормативно-правового акта, права на інформацію про нові нормативно-правові акти, функціонування принципу

правової визначеності та набрання юридичної сили нормативно-правовим актом;

- змістові ознаки оприлюднення нормативно-правових актів, відповідно до яких оприлюднення є логічною завершальною стадією правотворчого процесу; полягає у доведенні текстів прийнятих нормативно-правових актів до відома населення; здійснюється згідно із встановленим порядком; є обов'язковим для суб'єктів правотворчості; забезпечує презумпцію «знання закону» та право на правову інформацію; доступність нормативно-правових актів; створює точні копії (дублікати) нормативно-правових актів; у частині офіційного оприлюднення є умовою набрання чинності нормативно-правовими актами;

- форми оприлюднення нормативно-правових актів, до яких належать опублікування в офіційних друкованих виданнях; опублікування в друкованих виданнях, які не мають статусу офіційних; електронне оприлюднення на визначених офіційних веб-сайтах; оприлюднення шляхом повідомлення через радіо й телебачення; розсилка державним органам та громадським організаціям;

- положення про техніку оприлюднення нормативно-правових актів як складову юридичної техніки, що дає змогу досягнути ефективності оприлюднення нормативно-правового акта; створення повного і чіткого відображення тексту оригіналу; високого рівня довіри суб'єктів права до оприлюднених текстів нормативно-правових актів;

- теоретичні уявлення про офіційне оприлюднення нормативно-правових актів як первинне й формально-юридичне доведення для загального відома від імені суб'єкта правотворчості повного і точного тексту ухваленого нормативно-правового акта;

- сукупність нормативно-правових актів, завдяки яким здійснюється правова регламентація оприлюднення нормативно-правових актів. Нормативно-правові акти, котрі здійснюють правову регламентацію оприлюднення нормативно-правових актів в Україні, диференційовано за юридичною силою нормативно-правового акта, який оприлюднюється;

- систему знань про особливості оприлюднення законів та інших нормативно-правових актів Верховної Ради України, нормативно-правових актів Президента України, нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України та центральних органів виконавчої влади, нормативно-правових актів місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування;

дістало подальший розвиток:

- методологічні засади дослідження оприлюднення нормативно-правових актів, що виражаються через теоретичні основи нормативно-правових актів: поняття нормативно-правового акта як юридичного письмового документа уповноваженого суб'єкта правотворчості, який ухвалений у встановленому порядку, встановлює, змінює чи скасовує норми права; змістові ознаки нормативно-правового акта; ознаки, які виражають сутність нормативно-правового акта як юридичного документа; система нормативно-правових актів, що підлягають оприлюдненню;

– положення щодо оприлюднення нормативно-правових актів як стадії правотворчості, яка складається із комплексу дій з оприлюднення ухвалених нормативно-правових актів і встановлення порядку введення їх в дію;

– обґрунтування пропозиції ухвалення парламентом України законів «Про нормативно-правові акти», «Про закони та законодавчу діяльність» як підстави для вдосконалення системи нормативно-правової регламентації оприлюднення нормативно-правових актів і запровадження правил юридичної техніки у сферу правотворчості.

Практичне значення одержаних результатів. Сформульовані та викладені в дисертації узагальнення, висновки та пропозиції мають загальнотеоретичне та практичне значення. Обґрунтовані в дисертації висновки і пропозиції сприятимуть удосконаленню оприлюднення нормативно-правових актів та можуть бути використані у:

– *науково-дослідній роботі* – для поглиблення знань про теорію юридичної техніки як частину юридичної діяльності та самостійну наукову дисципліну в системі юриспруденції, розвитку базових концепцій теоретичного правознавства (акт Інституту держави та права імені В. М. Корецького НАН України від 12 березня 2020 року);

– *правотворчій діяльності* – для розроблення нормативно-правових актів та впровадження техніко-юридичних правил, прийомів, способів і засобів оприлюднення нормативно-правових актів (лист голови Комітету з питань правоохоронної діяльності Верховної Ради України № 04-27/12-2020/16805);

– *правозастосовній діяльності* – для вдосконалення оприлюднення нормативно-правових актів місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування, забезпечення доступу суб'єктів права до нормативно-правових актів (акт Івано-Франківської обласної державної адміністрації № 550/0/2-20/01-135; акт Монастириської міської ради; акт Загвздянської об'єднаної територіальної громади);

– *освітньому процесі* – для підготовки навчальних посібників, методичних рекомендацій, лекцій, тестових, квестових завдань та інших дидактичних матеріалів з навчальних дисциплін «Теорія держави і права», «Юридична техніка» та спецкурсів «Техніка нормотворчості», «Теорія правотворчості» у процесі навчання здобувачів вищої освіти за спеціальністю «Право» (081) (акт Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ) Національної академії внутрішніх справ від 02 березня 2020 року; акт Івано-Франківського юридичного інституту Національного університету «Одеська юридична академія» від 04 березня 2020 року).

Особистий внесок здобувача. Дисертація виконана автором самостійно. Усі сформульовані положення та висновки є результатом особистих досліджень автора. Окремі положення дисертації викладено у статтях, що підготовлені у співавторстві з І. Шутаком «Техніка опублікування нормативно-правових актів» (особистий внесок автора – 50 %, 0,3 друк. арк.) та Л. Остап'юк «Теоретико-правові аспекти опублікування нормативно-правових актів» (особистий внесок автора – 80 %, 0,5 друк. арк.). Наукові положення і

результати кандидатської дисертації не виносяться повторно на захист докторської дисертації.

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення дисертації обговорено на засіданнях кафедри теорії держави та права Національної академії внутрішніх справ, а також оприлюднено на 17 закордонних, міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема: «Юридична техніка: доктринальні основи та проблеми викладання» (Харків, 30 вересня – 1 жовтня 2015 року); «Правові реформи в Україні: реалії сьогодення» (Київ, 29 жовтня 2015 року); «Українська мова в юриспруденції: стан, проблеми, перспективи» (Київ, 27 листопада 2015 року); «Правове регулювання суспільства та проблеми юридичної техніки» (Івано-Франківськ, 15 грудня 2015 року); «O noua perspectiva a proceselor de integrare europeana a moldovei si ucrainei: aspectul juridic» (Chiinău, Republica Moldova, 25-26 martie 2016); «Кафедра теорії держави та права: етапи становлення та перспективи розвитку» (Київ, 2 червня 2016 року); «Конституційна реформа в Україні в сфері місцевого самоврядування: уроки від Вишеградської четвірки» (Харків, 21-22 жовтня 2016 року); «Українська мова в юриспруденції: стан, проблеми, перспективи» (Київ, 30 листопада 2016 року); «Ефективність норм права, що регулюють оприлюднення нормативно-правових актів» (Київ, 17 листопада 2016 року); «Юридична техніка і технологія: теорія та практика застосування» (Львів, 24-25 листопада 2016 року); «Правоохоронна діяльність: історія сучасний стан, перспективи розвитку» (Київ, 23 березня 2017 року); «Правове регулювання суспільства та проблеми юридичної техніки» (Івано-Франківськ, січень 2017 року); «Актуальные вопросы современной юридической науки: теория, практика, методика» (Могилев, Республика Беларусь, 19 мая 2017 года); «Актуальні проблеми правової науки і державотворення в Україні в контексті правової інтеграції» (Суми, 20-21 травня 2017 року); «Innovative research of leagal regulation of public administration» (Lublin, Republic of Poland, 16-17 june 2017); «Pparticularitatile adaptarii legislaiei Republicii Moldova i Ucrainei la legislaia uniunii Europene» (Chiinău, Republica Moldova, 22-23 martie 2019); «Проблеми нормотворення, реалізації та тлумачення норм права у світлі загальновизнаного принципу верховенства права» (Івано-Франківськ, 3-4 жовтня 2019 року).

Публікації. Основні положення і висновки дисертації відображено у 43 наукових працях, серед яких монографія, 25 наукових статей (20 статей опубліковано в наукових фахових виданнях України, п'ять – у наукових виданнях іноземних держав), та 17 тез наукових доповідей, оприлюднених на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з анотації, вступу, п'яти розділів, що охоплюють 14 підрозділів, висновків, списку використаних джерел (540 найменувань на 52 сторінках) та чотирьох додатків на 41 сторінці. Повний обсяг дисертації становить 501 сторінку, із них основний текст дисертації – 408 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, зазначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, задачі, об'єкт, предмет і методи дослідження; розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, надано відомості щодо їх упровадження та апробації, а також щодо кількості публікацій, у яких відображено головні положення дисертаційної роботи.

Розділ 1 «Методологічні засади оприлюднення нормативно-правових актів» складається з чотирьох підрозділів.

У *підрозділі 1.1 «Стан дослідження оприлюднення нормативно-правових актів»* розглянуто наукові погляди щодо оприлюднення та техніки оприлюднення нормативно-правових актів. Базою комплексного аналізу оприлюднення нормативно-правових актів є концепції, що сформувалися в ХІХ та на початку ХХ століть. Такими вихідними ідеями для дослідження техніко-юридичних і методологічних засад оприлюднення нормативно-правових актів визначено наукові напрацювання Дж. Бентама, Г. Шершеневича, Дж. Мерфі, Лон Л. Фуллера.

У результаті проведеного аналізу для розв'язання поставлених задач встановлено, що наукові дослідження варто класифікувати на три групи: 1) наукові роботи у сфері юридичної техніки І. Шутака, С. Бобровник, В. Риндюка, І. Биля-Сабадаш, А. Дутко, Ж. Дзейко, В. Косовича, П. Рабіновича, І. Биля, В. Баранова, Т. Кашаніної, М. Давидової, Д. Керімова, С. Болдирьова, Г. Муромцева, Б. Чигідіна; 2) наукові роботи у сфері правотворчості та законотворчості В. Ковальського, І. Козінцева, В. Погорілка, М. Малишка, В. Шаповала, Л. Кривенко, З. Погорєлової, А. Олійник, К. Манджул, Ю. Перерви, І. Процюк, А. Селіванова, О. Ющика, Ю. Шемшученка; 3) наукові роботи у сфері оприлюднення нормативно-правових актів В. Шаповала, Л. Богачової, М. Теплюка, С. Фесенка, В. Барського, Д. Мазура, М. Ільницького, Н. Блинової, М. Плотнікової, Л. Богачової, А. Піголкіна, В. Ісакова. Акцентовано на домінуванні в працях науковців підходу до оприлюднення нормативно-правових актів лише в межах правотворчості чи законотворчості та у частині оприлюднення законів. Для побудови техніко-юридичної моделі оприлюднення нормативно-правових актів використано наукові джерела, підґрунтя яких становлять наукові дослідження трьох взаємопов'язаних і взаємозалежних сфер: юридичної, правотворчої та законодавчої технік. Доведено, що стан дослідження оприлюднення нормативно-правових актів у вітчизняній юридичній науці характеризується фрагментарністю, оскільки техніка оприлюднення нормативно-правових актів була лише частиною наукових пошуків у сферах юридичної техніки. У результаті поза увагою залишилася техніко-юридична модель, її структура та техніко-юридичні правила оприлюднення нормативно-правових актів.

У *підрозділі 1.2 «Методологія дослідження оприлюднення нормативно-правових актів»* зазначено, що методологія наукового дослідження техніки оприлюднення нормативно-правових актів зумовлена загальними

методологічними засадами, однак безпосередньо сформована з урахуванням предмета дослідження. Для пізнання техніко-юридичних і методологічних засад оприлюднення нормативно-правових актів обрано системний, аксіологічний, феноменологічний підходи. Цільовий аспект оприлюднення нормативно-правових актів полягає в тому, що метою оприлюднення є створення автентичної копії нормативно-правового акта та умов для ознайомлення з нею найширшого кола суб'єктів права. Структурний аспект системного підходу дає можливість бачити оприлюднення нормативно-правових актів як не миттєву дію, а сукупність послідовних дій, що мають юридичний результат. До таких дій зараховано підготовку копії нормативно-правового акта, яка направляється на оприлюднення до засобу оприлюднення, дії уповноважених на це осіб друкованого видання чи органу, відповідального за офіційний веб-сайт оприлюднення нормативно-правових актів стосовно розміщення текстів у засобах оприлюднення, а також дії зі створення вільного та безперешкодного доступу до оприлюднених нормативно-правових актів.

Констатовано, що цінність оприлюднення нормативно-правових актів на індивідуальному рівні розкривається через можливість кожної зацікавленої особи ознайомитися з текстом потрібного їй нормативно-правового акта. Наслідок цього – використання норм права в реальних суспільних відносинах, реалізація гарантованих державою прав і коригування власної поведінки через дотримання норм права. На суспільному рівні цінність оприлюднення нормативно-правових актів полягає у функціонуванні принципу правової визначеності. Феноменологічним підходом зумовлено розуміння оприлюднення нормативно-правових актів як реальності, що втілюється через правомочності та правові обов'язки суб'єктів правотворчості і суб'єктів, яким адресовані самі акти. Аргументовано використання для розв'язання поставлених задач дослідження сукупності таких методів: діалектичного, герменевтичного, історико-правового, прогностичного, методу моделювання, системного, формально-юридичного та порівняльно-правового, елементів соціологічного методу та логічних прийомів аналізу й синтезу.

У підрозділі 1.3 «Значення оприлюднення нормативно-правових актів» з'ясовано, що, функціонуючи, оприлюднення нормативно-правових актів гарантує якість нормативно-правового акта, презумпцію «знання закону» й право на інформацію про нові нормативно-правові акти, а також функціонування принципу правової визначеності. Наголошено, що основна якість нормативно-правового акта полягає в тому, що він повинен бути правовим і базуватися на гармонійному поєднанні традиційних форм права, властивих певному суспільству. Якісний нормативно-правовий акт має формуватися з урахуванням звичаєвого права, менталітету суспільства, оскільки ефективність правового регулювання залежить від цих факторів. Аргументовано, що якість нормативно-правового акта досягається й через відповідність критеріям щодо зовнішньої форми, а саме: легальності, доступності, юридичної сили нормативно-правового акта. Досягнення цих критеріїв якості неможливе без оприлюднення та створення механізму доступу до копій чи текстів, що тотожні оригіналу нормативно-правового акта.

Доведено, що оприлюднення нормативно-правових актів гарантує презумпцію «знання закону» та забезпечує право на інформацію про нові нормативно-правові акти. Право на інформацію про нові нормативно-правові акти дає можливість повного доступу та ознайомлення із текстами ухвалених актів. Встановлено, що нормативно-правове забезпечення права на інформацію про нові нормативно-правові акти здійснюється як на національному (стаття 57 Конституції України), так і міжнародному рівнях (згідно з практикою використання статті 10 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, право на свободу вираження поглядів охоплює свободу одержувати й передавати інформацію, включаючи право на інформацію про нормативно-правові акти). З'ясовано, що право на інформацію про нові нормативно-правові акти забезпечується обов'язком правотворчого органу інформувати про ухвалення нових нормативно-правових актів; обов'язком правотворчого органу оприлюднювати точний та повний за обсягом текст нормативно-правового акта; обов'язком правотворчого органу оприлюднювати нормативно-правовий акт у визначені строки та у встановленому порядку; створенням державою можливостей доступу до ухвалених нормативно-правових актів як на нормативному, так і на інституційному рівнях.

Оприлюднення нормативно-правового акта забезпечує функціонування принципу правової визначеності. Зважаючи на доповідь Європейської комісії «За демократію через право» щодо верховенства права від 04 квітня 2011 року № 512/2009, принцип юридичної визначеності (legal certainty) є істотно важливим для питання довіри до верховенства права. Принципу правової визначеності, що знайшов своє закріплення в Європейській конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, дотримується Європейський суд з прав людини у своїй прецедентній практиці, зокрема в рішеннях «Михайлюк та Петров проти України» та «Алієв проти України», у яких було констатовано, що порушено вимогу доступності через неоприлюднення нормативно-правового акта. Доведено, що оприлюднення нормативно-правових актів робить їх доступними для всіх зацікавлених осіб чи суб'єктів права і як наслідок – забезпечує функціонування принципу правової визначеності.

У підрозділі 1.4 «Теоретичні та методологічні основи нормативно-правового акта та системи нормативно-правових актів» з'ясовано, що для формування техніко-юридичних правил оприлюднення нормативно-правових актів необхідними є методологічні основи щодо поняття нормативно-правового акта, його змістових ознак та ознак як юридичного документа, системи нормативно-правових актів.

Визначено поняття «нормативно-правовий акт» та «юридичний документ», а також виокремлено їх змістові ознаки. Установлено, що вихідними змістовими ознаками, які впливають на формування техніко-юридичних правил оприлюднення нормативно-правових актів є те, що нормативно-правовий акт є юридичним письмовим документом, який оприлюднюється та діє в часі. Встановлено, що нормативно-правовий акт як юридичний документ повинен відповідати загальним вимогам юридичних документів. Дотримання вказаних вимог сприятиме якості нормативно-

правового акта як юридичного документа та впливатиме на основне призначення – ефективне регулювання суспільних відносин. Акцентовано на тому, що недотримання тих чи інших вимог до юридичних документів спричиняє техніко-юридичну недосконалість нормативно-правового акта та, що найгірше, порушує права і свободи.

Аргументовано, що такі вимоги до нормативно-правового акта, як доступність та достовірність досягаються за допомогою оприлюднення. Саме під час оприлюднення створюється точна копія оригіналу нормативно-правового акта як письмового документа з відображенням усіх реквізитів. Використання різноманітних засобів оприлюднення робить нормативно-правовий акт доступним для користування. З'ясовано, що системний погляд на нормативно-правові акти та усвідомлення того, що нормативно-правові акти повинні виконувати основне своє призначення – регулювати суспільні відносини, забезпечується узгодженістю, взаємозалежністю та відповідністю. Саме тому для формування техніко-юридичних правил оприлюднення для різних нормативно-правових актів використано сформовану систему нормативно-правових актів.

Розділ 2 «Доктринальні положення оприлюднення нормативно-правових актів» складається з чотирьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 *«Оприлюднення нормативно-правових актів як стадія правотворчості»* встановлено, що правотворчість є різновидом юридичної діяльності та нормативно-регламентованою діяльністю уповноважених суб'єктів з формування, зміни чи скасування норм права, що об'єктивовані в певну форму. Нормативно-правовий акт є однією з форм права, у якій можуть міститися норми права, та відповідно є одним із формальних результатів правотворчості. Оскільки правотворчість є складним правовим явищем і тривалим у часі, то вона складається з низки послідовних дій, які у своїй сукупності створюють процесуальний аспект цієї діяльності. Доведено, що вирішальна стадія складається з комплексу дій щодо оприлюднення ухваленого нормативно-правового акта і встановлення порядку набрання ним чинності. Аргументовано, що саме оприлюднення нормативно-правового акта є стадією правотворчості, а не опублікування нормативно-правового акта. Досягнення основної мети правотворчості – ефективного регулювання суспільних відносин – є неможливим без доведення змісту норм права до відома осіб, чію поведінку вони призначені регулювати. Оприлюднення нормативно-правових актів розглянуто як логічне завершення правотворчості, а також як необхідну й завершальну стадію правотворчості.

У підрозділі 2.2 *«Поняття, змістові ознаки, принципи та форми оприлюднення нормативно-правових актів»* сформульовано визначення поняття та встановлено змістові ознаки оприлюднення нормативно-правових актів. Зосереджено увагу на тому, що від оприлюднення нормативно-правового акта, котре здійснене одразу після його ухвалення, яке має офіційне значення, необхідно відрізнити наступні оприлюднення, що прямо не пов'язані з правотворчістю. Потреба в оприлюдненні нормативно-правового акта може постати і після спливу певного періоду часу після набрання ним чинності. Це

може бути пов'язане з внесенням значної кількості змін до нормативно-правового акта, а також із таким конструюванням норм права, що в результаті отримуємо акт, який частинами оприлюднений у різних засобах оприлюднення, та ще й зі зміненими нормами. Запропоновано в таких випадках здійснювати оприлюднення нормативно-правового акта з урахуванням усіх змін.

З'ясовано, що для формування техніко-юридичних правил оприлюднення нормативно-правових актів необхідне встановлення принципів оприлюднення нормативно-правових актів. Принципи оприлюднення нормативно-правових актів призначені допомогти суб'єкту правотворчості уникнути помилок під час оприлюднення актів, зменшити ймовірність допущення будь-яких недоліків у змісті чи формі тексту нормативно-правового акта й забезпечити впевненість кожного суб'єкта права, що оприлюднений текст акта відповідає оригіналу. Сформульовано дефініцію поняття «принципи оприлюднення нормативно-правових актів» та виокремлено їх сукупність.

Проаналізовано форми оприлюднення нормативно-правових актів, а також зазначено, що кожна держава формує свою практику щодо форм доведення нормативно-правових актів до загального відома, однак є низка форм оприлюднення, які є загальними у використанні. Зауважено, що в Україні на нормативному рівні безпосередньо не закріплено форм оприлюднення нормативно-правових актів як загалом, так і за видом чи суб'єктом правотворчості. Визначено перелік можливих форм оприлюднення нормативно-правових актів. Рекомендовано закріплення форм оприлюднення нормативно-правових актів на нормативному рівні з диференціацією залежно від юридичної сили акта, який оприлюднюється, та суб'єкта, що здійснює цю діяльність.

У підрозділі 2.3 «Офіційне оприлюднення нормативно-правових актів» аргументовано, що офіційне оприлюднення – це первинне й формально-юридичне доведення для загального відома від імені суб'єкта правотворчості повного і точного тексту ухваленого нормативно-правового акта з його змістом та реквізитами. Встановлено сутнісні ознаки офіційного оприлюднення нормативно-правових актів: 1) виступає головною умовою набрання чинності нормативно-правовим актом та має формально-юридичне значення; 2) є первинним оприлюдненням після ухвалення нормативно-правового акта. Однак практика офіційного оприлюднення у Сполучених Штатах Америки вказує на те, що статус офіційного має оприлюднення, яке проводиться наприкінці року та згідно з яким усі акти Конгресу зводяться і публікуються в хронологічному порядку в черговому номері щорічного видання «Повне зібрання статутів Сполучених Штатів» (United States Statutes at Large), яке є легальним, офіційним і постійним джерелом усіх законів та сесій Конгресу; 3) здійснюється від імені суб'єкта правотворчості, який ухвалив нормативно-правовий акт. Проте специфіка стосується законів, оскільки практика деяких країн вказує на те, що остаточно ухвалені парламентом чи на референдумі закони оприлюднюються главою держави. У такому випадку для цього може видаватися окремий нормативно-правовий акт про оприлюднення закону (указ), який окрім того визнає достовірність і відповідність закону та містить розпорядження дотримуватися його. Прикладом є оприлюднення законів у

Республіці Франція, Великому Герцогстві Люксембург та Королівстві Бельгія; 4) передбачає розміщення тексту тільки в офіційному засобі повідомлення чи оприлюднення. Такі засоби офіційного оприлюднення визначаються на нормативно-правовому рівні та можуть бути друкованими й електронними; 5) офіційно оприлюднений текст нормативно-правового акта стає дублікатом оригіналу, його копією, що є формальним підтвердженням дії нормативно-правового акта; 6) порядок та технологія офіційного оприлюднення є нормативно-регламентованими, а дотримання встановлених правил є умовою законності здійснюваної діяльності, правової визначеності та безсумнівності щодо оригінальності офіційно оприлюднених текстів нормативно-правових актів.

З'ясовано, що електронне оприлюднення нормативно-правових актів спрощує та прискорює процес оприлюднення, зменшує витрати на паперові та друкарські роботи, забезпечує вимогу, щоб усі юридичні тексти були доступними практично щодня в системі правової інформації. Проаналізовано досвід Королівства Бельгія, Республіки Франція, Республіки Австрія, Естонської Республіки та Великої Британії у сфері офіційного електронного оприлюднення. Встановлено переважне використання офіційних електронних видань для оприлюднення нормативно-правових актів, однак з певними обмеженнями. Спостерігається співіснування електронної і паперової версій офіційних друкованих видань (Велика Британія), видання декількох «еталонних» друкованих примірників (Королівство Бельгія, Естонська Республіка) або можливість вибору друкованого чи електронного засобу оприлюднення (Швейцарська Конфедерація). Акцентовано, що запроваджувати електронне оприлюднення нормативно-правових актів необхідно поступово та послідовно з урахуванням усіх недоліків, що пов'язані з технічним функціонуванням і захистом оприлюднених текстів нормативно-правових актів.

У підрозділі 2.4 *«Техніка оприлюднення нормативно-правових актів»* на підставі наукових поглядів щодо юридичної техніки сформовано авторську концепцію техніки оприлюднення нормативно-правових актів. Обґрунтовано використання поняття «техніка оприлюднення», а не «техніка опублікування» нормативно-правових актів. Аргументовано, що звуження юридичної техніки суто до опублікування нормативно-правових актів пов'язане з переважанням такої форми оприлюднення нормативно-правових актів, як опублікування в офіційних друкованих виданнях. Зауважено, що розвиток як суспільних відносин, так і науково-технічних досягнень, а також використання електронного оприлюднення на офіційних веб-сайтах органів держави та органів місцевого самоврядування, яке використовується паралельно з офіційним опублікуванням нормативно-правових актів, потребують створення юридичних правил, прийомів, засобів саме оприлюднення нормативно-правових актів.

Виокремлено характерні ознаки техніки оприлюднення нормативно-правових актів: 1) є професійною юридичною технікою; 2) спрямована на забезпечення досконалості норми права щодо форми та на підвищення ефективності оприлюднення, що зумовлюється необхідністю доступності

норми права, яка міститься в нормативно-правовому акті; 3) охоплює публічну сферу відносин; 4) використовується під час здійснення юридичної діяльності, яка вимагає письмового документального оформлення; 5) спрямована на створення автентичних текстів ухвалених нормативно-правових актів та забезпечення вільного доступу до них. Сформульовано визначення техніки оприлюднення нормативно-правових актів як сукупності юридичних прийомів, правил, засобів і способів доведення тексту ухваленого нормативно-правового акта суб'єктом правотворчості шляхом його розміщення в нормативно визначених засобах.

Сформовано структуру техніки оприлюднення нормативно-правових актів, яка охоплює: 1) поняття оприлюднення нормативно-правових актів; 2) поняття офіційного оприлюднення нормативно-правових актів; 3) строки оприлюднення нормативно-правових актів; 4) засоби офіційного оприлюднення нормативно-правових актів; 5) мову офіційного оприлюднення нормативно-правових актів; 6) прийоми та правила відображення оригіналу нормативно-правового акта в копіях; 7) інструменти гарантування та забезпечення автентичності текстів копій нормативно-правових актів; 8) правила зберігання оригіналів нормативно-правових актів.

Розділ 3 «Оприлюднення нормативно-правових актів в Україні» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 3.1 *«Правова регламентація оприлюднення нормативно-правових актів в Україні»* встановлено сучасний стан правової регламентації оприлюднення нормативно-правових актів в Україні, сформовано сукупність нормативно-правових актів, завдяки яким здійснюється правова регламентація оприлюднення нормативно-правових актів. Аргументовано, що правова регламентація оприлюднення нормативно-правових актів базується на Конституції України (статті 57, 94). Наведено сукупність нормативно-правових актів, які забезпечують правову регламентацію оприлюднення законів: Конституція України; Закон України «Про Регламент Верховної Ради України»; Закон України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації»; Митний кодекс України; Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення офіційної публікації законів України та інших нормативно-правових актів»; Указ Президента України «Про порядок офіційного оприлюднення нормативно-правових актів та набрання ними чинності».

З'ясовано, що правову регламентацію оприлюднення підзаконних нормативно-правових актів органами державної влади забезпечують: Конституція України; Закон України «Про Регламент Верховної Ради України» (в частині оприлюднення постанов Верховної Ради України); Закон України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації»; Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення офіційної публікації законів України та інших нормативно-правових актів»; Закон України «Про Кабінет Міністрів України»; Закон України «Про

центральні органи виконавчої влади»; Закон України «Про місцеві державні адміністрації»; Закон України «Про доступ до публічної інформації»; Указ Президента України «Про порядок офіційного оприлюднення нормативно-правових актів та набрання ними чинності»; Порядок оприлюднення в мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади.

Встановлено, що найбільше проблем у сфері правової регламентації оприлюднення нормативно-правових актів органів місцевого самоврядування, оскільки Конституція України, Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», Закон України «Про доступ до публічної інформації» й Закон України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації» фрагментарно регулюють оприлюднення нормативно-правових актів, особливо поза увагою залишено офіційне оприлюднення. З'ясовано, що органами місцевого самоврядування здійснюються спроби регулювання порядку офіційного оприлюднення ухвалених ними нормативно-правових актів за допомогою регламентів відповідних рад.

Констатовано, що правова регламентація оприлюднення нормативно-правових актів потребує доповнення законами «Про нормативно-правові акти», «Про закони і законодавчу діяльність». На підставі проаналізованого досвіду у сфері правової регламентації оприлюднення нормативно-правових актів Польської Республіки, Республіки Франція, Королівства Бельгія, Великого Герцогства Люксембург, Федеративної Республіки Німеччина та Канади доведено необхідність ухвалення закону «Про оприлюднення нормативно-правових актів».

У підрозділі 3.2 «Особливості та проблемні аспекти оприлюднення нормативно-правових актів в Україні» схарактеризовано усталений порядок оприлюднення, використовувані форми, засоби та техніко-юридичні правила оприлюднення, розмежовано цю діяльність за видом нормативно-правового акта і в результаті окреслено сукупність характерних рис, ознак і проблем.

З'ясовано, що для оприлюднення законів та інших актів Верховної Ради України характерні такі особливості: 1) використовуються нормативно визначені форми: офіційне опублікування, неофіційне опублікування, електронне оприлюднення на офіційному веб-сайті Верховної Ради та оприлюднення через телебачення і радіо в окремих випадках; 2) офіційне оприлюднення законів здійснюється у формі опублікування в офіційних друкованих виданнях; 3) закріплення на нормативно-правовому рівні дефініції «офіційне опублікування» законів, з яким пов'язане набрання законами юридичної сили, а також характерне розмежування форм неофіційного оприлюднення; 4) наявність нормативно закріпленого правового застереження щодо використання неофіційного опублікування законів лише після їхнього офіційного опублікування; 5) здійснюється державною мовою у п'ятнадцятиденний строк після їх ухвалення у встановленому порядку і підписання; 6) перелік офіційних друкованих видань для оприлюднення законів визначений Законом України «Про Регламент Верховної Ради України» та Указом Президента «Про порядок офіційного оприлюднення нормативно-

правових актів та набрання ними чинності», які містять правову колізію; 7) як офіційні друковані видання використовуються газета «Голос України» та «Відомості Верховної Ради України»; 8) встановлення електронної форми оприлюднення законів, яка не має статусу офіційного оприлюднення, зокрема оприлюднення законів на офіційному веб-сайті Верховної Ради; 9) закріплення на нормативно-правовому рівні техніко-юридичних правил щодо поняття «оригінал закону» та місце його зберігання; 10) наявність спеціальних норм оприлюднення для законів, що регулюють митні правовідносини (статті Митного кодексу); 11) визначення алгоритму дій у разі виявлення невідповідностей опублікованого закону його оригіналу.

Сформовано особливості оприлюднення постанов та інших актів Президента України, Кабінету Міністрів України, центральних органів виконавчої влади, місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування.

Проблемними аспектами оприлюднення нормативно-правових актів визначено такі: немає нормативно встановлених техніко-юридичних правил оприлюднення, потреба закріплення дефініцій «офіційне оприлюднення», «неофіційне оприлюднення», «день офіційного опублікування нормативно-правових актів», встановлення вимог до електронного оприлюднення нормативно-правових актів, вимог до веб-сайтів для оприлюднення, гарантій їх захисту, забезпечення доступу до текстів актів і встановлення гарантій достовірності й автентичності, встановлення техніко-юридичних правил для обчислення строків набрання чинності нормативно-правовими актами органів місцевого самоврядування після їх офіційного оприлюднення; необхідність у встановленні на нормативно-правовому рівні поняття «оригінал» нормативно-правового акта, порядку, місця зберігання оригіналів, відповідальних осіб за зберігання та запровадження відповідальності за порушення такого порядку. Для оприлюднення нормативно-правових актів органів місцевого самоврядування один із проблемних аспектів виражається в ототожненні юридичного значення оприлюднення в офіційному друкованому виданні та електронного оприлюднення на офіційному веб-сайті органу місцевого самоврядування.

Розділ 4 «Техніко-юридичні засади оприлюднення нормативно-правових актів» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 4.1 *«Теоретико-правова модель техніки оприлюднення нормативно-правових актів»* доведено, що модель техніки оприлюднення становлять техніко-юридичні правила щодо строків оприлюднення нормативно-правових актів, засобів оприлюднення нормативно-правових актів, мови офіційного оприлюднення нормативно-правових актів, прийомів та правил відображення оригіналів нормативно-правових актів у копіях, інструменти гарантування та забезпечення автентичності текстів копій нормативно-правових актів, правила зберігання оригіналів нормативно-правових актів.

З'ясовано, що для строків оприлюднення нормативно-правових актів характерними є такі риси: 1) спливати строк починає з моменту ухвалення та

підписання нормативно-правового акта в установленому порядку; 2) юридичним фактом для впливу строку оприлюднення є формування нормативно-правового акта як юридичного документа та його підписання (візування) уповноваженими особами; 3) установлення строків для оприлюднення нормативно-правових актів підтверджує, що оприлюднення є обов'язком суб'єкта правотворчості та створює часові межі для його виконання; 4) строки оприлюднення нормативно-правових актів є нормативно визначеними.

Аргументовано, що засоби оприлюднення нормативно-правових актів зумовлені формами оприлюднення, також виокремлено засоби оприлюднення нормативно-правових актів: друковані видання; аудіовізуальні засоби масової інформації та офіційні веб-сайти органів державної влади й органів місцевого самоврядування. Обґрунтовано необхідність закріплення вимог не тільки до офіційного друкованого видання, а й загальних вимог до зовнішнього вигляду розміщуваних текстів нормативно-правових актів, наявності у друкованому виданні іншого змісту та вимог щодо поширення й доступу до примірників офіційного друкованого видання. Встановлена потреба закріплення сукупності вимог до офіційних електронних веб-сайтів органів держави та органів місцевого самоврядування, які використовуються для оприлюднення, щоб створити гарантований стандарт з метою ефективного доступу й користування ними. Вимоги сформовано щодо безпеки офіційного веб-сайту та наявності ефективної пошукової системи для швидкого знаходження нормативно-правових актів.

З'ясовано, що під час відображення тексту нормативно-правового акта не можна порушувати структурної цілісності, а паперова чи електронна копії повинні містити всі структурні елементи оригіналу нормативно-правового акта (преамбула, книга, розділ, стаття, частина, пункт). Це саме стосується і назв структурних елементів нормативно-правового акта. Також не допускається внесення будь-яких змін до текстів нормативно-правових актів редакторами друкованих видань чи відповідальними особами за електронне оприлюднення. Доведено, що текст і зовнішній вигляд копії нормативно-правового акта для оприлюднення повинен формуватися в строгій відповідності до оригіналу. Після формування зовнішнього вираження й тексту нормативно-правового акта в тому вигляді, у якому він буде оприлюднюватися, повинна проводитися перевірка на різні види помилок у тексті та на відповідність тексту оригіналу нормативно-правового акта, оскільки для оприлюднення нормативно-правових актів є вимога, що оприлюднений текст нормативно-правового акта повинен бути повною й чіткою копією оригіналу нормативно-правового акта.

У підрозділі 4.2 «Техніко-юридичні правила оприлюднення нормативно-правових актів» сформовано авторські техніко-юридичні правила оприлюднення нормативно-правових актів відповідно до структурних елементів техніки оприлюднення нормативно-правових актів. На підставі запропонованих техніко-юридичних правил оприлюднення розроблено проект закону «Про оприлюднення нормативно-правових актів».

Техніко-юридичні правила спрямовані на детальне конструювання загального порядку оприлюднення нормативно-правових актів. Наголошено на потребі встановлення правил щодо нормативно-правового закріплення дефініцій «оприлюднення нормативно-правових актів», «принципи оприлюднення нормативно-правових актів» і переліку принципів оприлюднення, «офіційне оприлюднення нормативно-правових актів» та його форм, «неофіційне оприлюднення нормативно-правових актів» та його форм, «офіційне друковане видання», «день офіційного оприлюднення».

Техніко-юридичними правилами охоплено строки, мову та засоби оприлюднення, оприлюднення у формі розміщення електронного документа на офіційному веб-сайті, отримання засвідчених копій нормативно-правових актів в порядку, передбаченому Законом України «Про доступ до публічної інформації», створення умов зберігання нормативно-правових актів у спеціально обладнаних на те приміщеннях й визначення відповідальних осіб за зберігання, а також затвердження порядку зберігання нормативно-правових актів. Техніко-юридичними правилами щодо електронного оприлюднення зумовлено, що нормативно-правові акти для їх оприлюднення на офіційному веб-сайті повинні бути у вигляді електронного документа, містити сертифікат відповідності його змісту оригіналу та бути засвідченими електронним підписом. Наголошено на тому, що орган державної влади чи місцевого самоврядування має визначати відповідальних осіб за розміщення, оновлення та достовірність текстів нормативно-правових актів, що є на офіційному веб-сайті, забезпечувати безперервний та безперешкодний доступ до оприлюднених нормативно-правових актів, який має бути безкоштовним, а також у функціонуванні офіційних веб-сайтів необхідно враховувати інтереси людей з інвалідністю та забезпечувати їм можливість доступу до текстів нормативно-правових актів. Окрім того, офіційний веб-сайт органу державної влади чи місцевого самоврядування повинен мати ефективну та зручну для користувача пошукову систему нормативно-правових актів на офіційному веб-сайті; обов'язкову можливість друкування тексту нормативно-правового акта з відображенням виду, найменування, тексту, обов'язкових реквізитів нормативно-правового акта, а також найменування, електронної адреси офіційного веб-сайту та дати друку.

Техніко-юридичні правила деталізовано щодо оприлюднення законів та інших нормативно-правових актів Верховної Ради України, нормативно-правових актів Президента України, нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України та центральних органів виконавчої влади, нормативно-правових актів місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування.

Розділ 5 «Порівняльно-правова характеристика оприлюднення нормативно-правових актів» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 5.1 «Оприлюднення нормативно-правових актів у країнах романо-германської правової сім'ї» встановлено особливості нормативно-правового регулювання оприлюднення нормативно-правових актів, порядок офіційного оприлюднення та його форми й засоби офіційного оприлюднення

нормативно-правових актів у Польській Республіці, Республіці Білорусь, Республіці Франція, Федеративній Республіці Німеччина, Великому Герцогстві Люксембург і Королівстві Бельгія.

З'ясовано, що в країнах романо-германської правової сім'ї порядок оприлюднення нормативно-правових актів врегульовано спеціальними нормативно-правовими актами, які безпосередньо визначають форми, засоби оприлюднення, текстові форми та інші техніко-юридичні правила оприлюднення. У Польській Республіці таким є Закон «Про оголошення нормативних актів та деяких інших правових актів» від 20 липня 2000 року, Республіці Франція – декрет «Про форми оприлюднення законів Президентом Республіки» № 59-635 від 19 травня 1959 року, Федеративній Республіці Німеччина – Закон «Про опублікування та оприлюднення правових актів» від 30 січня 1950 року, Великому Герцогстві Люксембург – укази великого герцога «Регулювання публікації законів» від 22 жовтня 1842 року та «Щодо публікації «Меморіалу» у двох частинах» від 21 вересня 1859 року, Королівстві Бельгія – Закон «Про використання мов у законодавчих питаннях оприлюднення, публікації та набрання чинності нормативно-правових актів» від 31 травня 1961 року.

Для оприлюднення нормативно-правових актів у Польській Республіці, Республіці Франція, Федеративній Республіці Німеччина, Великому Герцогстві Люксембург і Королівстві Бельгія використовується форма опублікування в офіційних друкованих виданнях. Офіційні друковані видання, в яких оприлюднюються нормативно-правові акти, у вказаних країнах доступні для користувачів безкоштовно в електронному вигляді. Однак «Офіційний журнал Республіки Франція» (Journal officiel de la République Française (JORF)) та офіційне друковане видання Федеративної Республіки Німеччина «Федеральний бюлетень» (Federal Gazette) доступні виключно в електронному варіанті. Фактично тільки в Республіці Білорусь для офіційного оприлюднення нормативно-правових актів використовується електронне оприлюднення. Так, засобом оприлюднення в Республіці Білорусь є Національний правовий інтернет-портал, а оприлюдненими вважаються нормативно-правові акти, тексти яких розміщені на Національному правовому інтернет-порталі Республіки Білорусь.

У підрозділі 5.2 «Оприлюднення нормативно-правових актів у країнах англо-американської правової сім'ї» встановлено особливості нормативно-правового регулювання оприлюднення нормативно-правових актів, порядок офіційного оприлюднення та його форми й засоби, які характерні для Сполучених Штатів Америки, Великої Британії, Канади та Австралії.

Схарактеризовано порядок оприлюднення нормативно-правових актів у Сполучених Штатах Америки, зокрема встановлено, що після ухвалення федеральних законів Сполучених Штатів та схвалення їх президентом оригінали відправляються на зберігання архівісту Сполучених Штатів. З'ясовано, що офіційне опублікування є формою оприлюднення нормативно-правових актів, а законодавчі акти оприлюднюються в трьох форматах: як окремі закони, збірники законів, які відомі як сесійні закони (United States

Statutes at Large), і кодифікований закон, що входить до кодексу (The United States Code). Вільний доступ до друкованих джерел законодавчих актів забезпечений у читальному залі юридичної бібліотеки, бібліотеці Конгресу Сполучених Штатів і в мережі Інтернет.

Констатовано, що у Великій Британії як форма оприлюднення використовується офіційне опублікування нормативно-правових актів, а засобами для офіційного оприлюднення в Англії, Шотландії та Північній Ірландії є газети «London», «Edinburgh», «Belfast». З 1798 року нормативно-правові акти публічного права оприлюднюються в серії «Public general acts», натомість акти приватного права – в серії «Local and personal acts». Передбачена можливість доступу до нормативно-правових актів в електронній формі на сайті канцелярії королеви (Her Majesty's Stationary Office, HMSO) з 1996 року як королівського публікатора.

Установлено, що в Канаді порядок оприлюднення нормативно-правових актів регулює спеціальний нормативно-правовий акт – Закон «Про публікацію законів» 1985 року. Оприлюднення федерального законодавства та законодавства в провінціях Манітоба, Нью-Брансвік та Квебек здійснюється англійською та французькою мовами. Офіційне опублікування законів Королівською друкарнею (Queen's Printer) здійснюється у вигляді окремих брошур, а за розпорядженням генерал-губернатора, закони можуть бути оприлюдненими в «Канадській газеті» (Canada Gazette) і далі надруковані у відповідній частині збірника законів (Part of the Statutes). Оригінали федеральних законів зберігаються в канцелярії клерка сенату (Clerk of the Senate). Офіційне опублікування законодавства суб'єктів федерації здійснюється як в друкованій, так і в електронній формі.

З'ясовано, що в Південній Австралії порядок оприлюднення нормативно-правових актів визначається Законом «Про тлумачення актів Південної Австралії» 1915 року, Законом «Про підзаконне законодавство Південної Австралії» 1978 року, Законом «Про перегляд і опублікування законодавства Південної Австралії» 2002 року і Положенням про перегляд та опублікування законодавства від 2017 року. Як засіб офіційного оприлюднення використовується друковане видання – «Урядова газета Південної Австралії» (South Australian Government Gazette). Характерним є існування ефективного механізму доступу до текстів ухвалених нормативно-правових актів за допомогою електронного екземпляра «Урядової газети Південної Австралії»; функціонування веб-сайту законодавства Південної Австралії (South Australian Legislation <https://www.legislation.sa.gov.au/>) та інших веб-сайтів із пошуковими системами законодавства.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичні узагальнення та практичні рекомендації, які в сукупності вирішують актуальну наукову проблему щодо техніко-юридичних, методологічних засад і правової регламентації

оприлюднення нормативно-правових актів. **За результатами проведеної роботи сформульовано такі висновки:**

1. Узагальнено стан дослідження оприлюднення нормативно-правових актів та з'ясовано, що більшість наукових праць становлять розробки у сферах: 1) юридичної техніки; 2) правотворчості та законотворчості; 3) оприлюднення нормативно-правових актів. Встановлено, що дослідження оприлюднення нормативно-правових актів у вітчизняній юридичній науці є фрагментарним, оскільки вчені розглядали його в межах правотворчості, законотворчості або в частині оприлюднення законів чи опублікування нормативно-правових актів. Ця особливість є домінантною з огляду на стан юридичних наукових досліджень. Техніка оприлюднення нормативно-правових актів була лише частиною наукових пошуків у сферах юридичної, нормативної чи законодавчої технік. Окрім того, спостерігається домінування дослідницького зацікавлення однією з форм оприлюднення нормативно-правових актів – опублікуванням. Зазначено, що поза увагою науковців залишено техніко-юридичну модель, структуру та техніко-юридичні правила оприлюднення нормативно-правових актів.

2. Сформовано методологічне підґрунтя наукового пізнання оприлюднення нормативно-правових актів з урахуванням того, що воно складається із сукупності послідовних дій, які спрямовані на юридично значимий результат. Методи дослідження оприлюднення нормативно-правових актів обрано з огляду на системний, аксіологічний та феноменологічний підходи, які означили цінність оприлюднення нормативно-правових актів на індивідуальному і суспільному рівнях, зумовили його розуміння як реальності, що втілюється через правомочності та правові обов'язки суб'єктів правотворчості, вирізнили мету оприлюднення – створення автентичної копії нормативно-правового акта, а також умов для ознайомлення з нею найширшого кола суб'єктів права.

Наукове пізнання техніко-юридичних і методологічних засад оприлюднення нормативно-правових актів здійснено з використанням сукупності таких методів: діалектичного, герменевтичного, історико-правового, прогностичного, методу моделювання, системного, формально-юридичного та порівняльно-правового. Науковий пошук також проведено з використанням елементів соціологічного методу та логічних прийомів аналізу й синтезу.

3. Розкрито значення оприлюднення нормативно-правових актів через гарантування ним якості нормативно-правового акта, права на інформацію про нові нормативно-правові акти, а також функціонування принципу правової визначеності. Вважаємо, що якість нормативно-правового акта досягається завдяки відповідності критеріям щодо зовнішньої форми акта, а саме: легальності, доступності, юридичної сили, чого неможливо досягнути без його оприлюднення та створення механізму доступу до копій чи текстів, що тотожні оригіналу нормативно-правового акта. Це саме стосується й такого критерію, як обов'язковість нормативно-правового акта, адже без доведення його до відома суб'єктів права, яким він адресований, не буде обов'язковим для них.

Право на інформацію про нові нормативно-правові акти є одним з аспектів оприлюднення нормативно-правових актів, яке забезпечується обов'язком правотворчого органу інформувати про ухвалення нових нормативно-правових актів; обов'язком правотворчого органу оприлюднювати точний та повний за обсягом текст нормативно-правового акта; обов'язком правотворчого органу оприлюднювати нормативно-правовий акт у визначені строки та у встановленому порядку; створенням державою можливостей доступу до прийнятих нормативно-правових актів як на нормативному, так і на інституційному рівнях. Функціонування принципу правової визначеності, що нормативно закріплений на європейському та національному рівнях, полягає в доступності нормативно-правових актів, яка досягається оприлюдненням нормативно-правових актів для всіх зацікавлених осіб чи суб'єктів права.

4. Установлено, що теоретичні та методологічні основи нормативно-правового акта й системи нормативно-правових актів, на підставі яких сформовано техніко-юридичні правила оприлюднення нормативно-правових актів, становлять поняття нормативно-правового акта, його змістові ознаки та ознаки як юридичного документа, система нормативно-правових актів. До змістових ознак нормативно-правових актів належать такі: ухвалюються уповноваженими суб'єктами правотворчості та є результатом цієї діяльності; технологія їх прийняття є нормативно регламентованою; містить норми права; є юридичним письмовим документом, який оприлюднюється; діє в часі, просторі та за колом осіб. Для формування техніко-юридичних засад оприлюднення нормативно-правових актів визначальними змістовими ознаками нормативно-правового акта є те, що він – юридичний письмовий документ, який оприлюднюється та діє в часі. Письмова форма нормативно-правового акта сприяє його системності, узгодженості та зручності у використанні.

Нормативно-правовий акт як юридичний документ повинен відповідати загальним (вихідним) вимогам юридичних документів, зокрема: достовірності, точності, авторитетності, своєчасності та оперативності, доступності, ясності та офіційності, а також вимогам, що стосуються оформлення, структури та змісту нормативно-правового акта. Дотримання вказаних вимог сприятиме якості нормативно-правового акта як юридичного документа та впливатиме на основне призначення – ефективне регулювання суспільних відносин. Оприлюднення нормативно-правового акта є виразником вимог доступності та достовірності, оскільки під час оприлюднення створюється точна копія оригіналу письмового документа з відображенням усіх реквізитів. Реквізити нормативно-правового акта як юридичного документа, вказівка на дату набрання чинності та вживання заходів для цього є умовами його легітимності. Сформовано систему нормативно-правових актів, яку в дослідженні техніко-юридичних і методологічних засад оприлюднення нормативно-правових актів використано для формування техніко-юридичних правил оприлюднення відповідно до її елементів.

5. Висвітлено оприлюднення нормативно-правових актів як стадію правотворчості, яка є нормативно регламентованою діяльністю уповноважених суб'єктів із формування, зміни чи скасування норм права, що об'єктивовані у

певну форму. Вирішальна стадія правотворчості складається з комплексу дій з оприлюднення прийнятого нормативно-правового акта і встановлення порядку набрання ним чинності. Оприлюднення нормативно-правових актів є завершальною стадією правотворчості з огляду на те, що вона не може змінити ні юридичної сили ухваленого нормативно-правового акта, ні його змісту, однак є ключовим компонентом правотворчості, після якого можна вважати, що нормативно-правовий акт доведений до відома виконавців і може обчислюватися строк набрання ним чинності. Оприлюднення нормативно-правового акта також є необхідним етапом формування вираженої в нормативно-правовому акті волі правотворця, що не може бути повністю сформованою, якщо виконавці не мають можливості її знати.

6. Визначено поняття оприлюднення нормативно-правових актів як діяльності суб'єктів правотворчості щодо повідомлення про прийняття та доведення до відома всіх суб'єктів права текстів ухвалених нормативно-правових актів і створення умов вільного доступу до них.

Виявлено змістові ознаки оприлюднення нормативно-правових актів, а саме: 1) є частиною правотворчої діяльності та логічною завершальною стадією правотворчого процесу; 2) полягає у доведенні текстів ухвалених нормативно-правових актів до відома населення; 3) здійснюється відповідно до встановленого порядку; 4) є обов'язком суб'єктів правотворчості; 5) забезпечує презумпцію «знання закону» та право на правову інформацію; 6) спрямоване на те, щоб нормативно-правові акти були доступними; 7) створює точні копії (дублікати) нормативно-правових актів; 8) у частині офіційного оприлюднення є умовою набрання чинності нормативно-правовими актами; 9) здійснюється у певних формах.

Розмежовано такі форми оприлюднення нормативно-правових актів: 1) опублікування нормативно-правових актів в офіційних друкованих виданнях; 2) опублікування нормативно-правових актів у неофіційних друкованих виданнях; 3) оголошення нормативно-правових актів через радіо й телебачення; 4) електронне оприлюднення нормативно-правових актів на офіційних веб-сайтах органів державної влади, місцевого самоврядування чи спеціальних інформаційних ресурсах; 5) розсилка нормативно-правових актів державним органам та організаціям.

7. Сформульовано дефініцію поняття «принципи оприлюднення нормативно-правових» актів як вихідних засад та ідей, що характеризують сутність і визначають загальні мінімальні вимоги, яким повинне відповідати оприлюднення нормативно-правових актів. Наведено таку сукупність принципів оприлюднення нормативно-правових актів: 1) принцип повноти тексту нормативно-правового акта, що оприлюднюється; 2) принцип автентичності тексту нормативно-правового акта; 3) принцип публічності оприлюднення нормативно-правового акта; 4) принцип формальності та надійності оприлюднення нормативно-правового акта; 5) принцип офіційності оприлюднення нормативно-правового акта.

8. Схарактеризовано офіційне оприлюднення нормативно-правових актів як головну умову набрання чинності нормативно-правовим актом, що має

формально-юридичне значення; як первинне оприлюднення після ухвалення нормативно-правового акта; як таке, що здійснюється від імені суб'єкта правотворчості, який ухвалив нормативно-правовий акт; передбачає розміщення тексту тільки в офіційному засобі повідомлення чи оприлюднення; офіційно оприлюднений текст нормативно-правового акта стає дублікатом оригіналу, його копією, що є формальним підтвердженням дії нормативно-правового акта; порядок та технологія офіційного оприлюднення є нормативно-регламентованими, а дотримання встановлених правил є умовою законності здійснюваної діяльності, правової визначеності та безсумнівності щодо оригінальності офіційно оприлюднених текстів нормативно-правових актів.

Сформульовано дефініцію офіційного оприлюднення як первинного й формально-юридичного доведення до загального відома від імені суб'єкта правотворчості повного і точного тексту ухваленого нормативно-правового акта з його змістом та реквізитами. Наголошено на тому, що опублікування в офіційних друкованих виданнях є формою офіційного оприлюднення, яка використовується в більшості національних правових систем для набрання нормативно-правовим актом юридичної сили. З'ясовано, що офіційне опублікування нормативно-правових актів – це санкціоноване розміщення уповноваженим органом тексту нормативно-правового акта в нормативно визначеному друкованому засобі інформації, у якому відображаються текст і зміст нормативно-правового акта, а також його сутнісні ознаки як юридичного документа.

Стверджено про тенденцію співіснування традиційної друкованої та електронної форм засобів масової інформації, що використовуються для офіційного оприлюднення. Установлено, що переважання однієї з форм одразу позначатиметься на вимозі доступності нормативно-правового акта. Електронна форма засобу масової інформації є зручною та доступною для одних користувачів, а друкована форма – для інших. Визнання за електронною формою офіційного характеру базується на пріоритеті паперової версії в разі сумнівів щодо їх ідентичності. Виключно електронний порядок оприлюднення, достатній для набрання актом чинності (без паперового варіанта), існує лише в небагатьох країнах і стосується обмеженого кола актів, що мають вузькоспеціальний або індивідуальний характер.

9. Означено поняття техніки оприлюднення нормативно-правових актів як сукупності юридичних прийомів, правил, засобів і способів доведення тексту прийнятого нормативно-правового акта суб'єктом правотворчості шляхом його розміщення в нормативно визначених засобах. Техніка оприлюднення нормативно-правових актів є видом юридичної техніки, яка спрямована на досягнення ефективності й оперативності оприлюднення нормативно-правового акта, створення автентичної копії оригіналу, гарантованого доступу суб'єктів права до текстів нормативно-правових актів й високий рівень довіри до оприлюднених текстів.

Характерні ознаки техніки оприлюднення нормативно-правових актів: є професійною юридичною технікою; спрямована на забезпечення досконалості норми права щодо форми та на підвищення ефективності оприлюднення, що

зумовлено необхідністю доступності норми права, яка міститься в нормативно-правовому акті; охоплює публічну сферу відносин; використовується під час здійснення юридичної діяльності, яка вимагає письмового, документального оформлення; спрямована на створення автентичних текстів ухвалених нормативно-правових актів та забезпечення вільного доступу до них.

Виокремлено структурні елементи техніки оприлюднення нормативно-правових актів, серед яких: строки оприлюднення нормативно-правових актів, засоби оприлюднення нормативно-правових актів, мова офіційного оприлюднення нормативно-правових актів, прийоми та правила відображення оригіналів нормативно-правових актів у копіях, інструменти гарантування та забезпечення автентичності текстів копій нормативно-правових актів, правила зберігання оригіналів нормативно-правових актів.

10. Окреслено стан правової регламентації оприлюднення нормативно-правових актів в Україні й встановлено, що немає правового акта, який би забезпечував комплексне регулювання відносин у сфері правотворчості, в тому числі оприлюднення нормативно-правових актів; регулювання відносин у сфері законотворчості й оприлюднення законів; закріплення правил техніки оприлюднення нормативно-правових актів. Запропоновано ухвалення парламентом України законів «Про нормативно-правові акти», «Про закони та законодавчу діяльність» та «Про оприлюднення нормативно-правових актів». Сферою регулювання закону «Про оприлюднення нормативно-правових актів» визначено форми оприлюднення різних за юридичною силою нормативно-правових актів, принципи оприлюднення, вимоги, що забезпечують достовірність (автентичність) текстів, вимоги до офіційного оприлюднення та його засобів, встановлення відповідальних осіб за оприлюднення нормативно-правових актів, правила зберігання оригіналів нормативно-правових актів, доступу й отримання копій оригіналів нормативно-правових актів, вимоги до засобів публікації нормативно-правових актів як друкованих, так і електронних.

Сформовано сукупність нормативно-правових актів, які забезпечують правову регламентацію оприлюднення законодавчих актів, підзаконних нормативно-правових актів органами державної влади та органами місцевого самоврядування.

11. З'ясовано особливості та проблемні аспекти оприлюднення законів України, постанов та інших актів Верховної Ради України, нормативно-правових актів Президента України, Кабінету Міністрів України, міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування. Особливості й проблемні аспекти оприлюднення нормативно-правових актів визначено на основі аналізу використовуваних форм та засобів оприлюднення, форм і засобів офіційного оприлюднення, використання офіційних веб-сайтів суб'єктами правотворчості для оприлюднення, наявних техніко-юридичних правил оприлюднення.

Акцентовано, що проблемні аспекти оприлюднення нормативно-правових актів виражені в потребі закріплення загальних техніко-юридичних правил оприлюднення, техніко-юридичних правил опублікування нормативно-правових актів частинами чи опублікування в декількох офіційних друкованих

виданнях, дефініцій «оприлюднення нормативно-правових актів», «офіційне оприлюднення нормативно-правових актів», «день офіційного оприлюднення», форм та засобів оприлюднення, статусу електронного оприлюднення на офіційних веб-сайтах суб'єктів правотворчості, вимог їх захисту, забезпечення доступу до текстів актів і встановлення гарантій достовірності й автентичності. Проблемні аспекти теж відбиті в недостатності техніко-юридичних правил для обчислення строків набрання нормативно-правовими актами юридичної сили після їх оприлюднення та відсутності встановленого порядку моніторингу текстів оприлюднених законів з метою встановлення їх відповідності чи невідповідності оригіналам, відповідальних осіб за таку діяльність.

12. Розроблено теоретико-правову модель техніки оприлюднення нормативно-правових актів через такі структурні елементи: строки оприлюднення нормативно-правових актів, засоби оприлюднення, мову офіційного оприлюднення, прийоми та правила відображення оригіналу нормативно-правового акта в копіях, інструменти гарантування та забезпечення автентичності текстів копій нормативно-правових актів, правила зберігання оригіналів нормативно-правових актів.

Визначено строк оприлюднення нормативно-правових актів як проміжок часу, протягом якого суб'єкт правотворчості повинен здійснити дії для оприлюднення ухваленого ним нормативно-правового акта. Встановлено, що як засоби оприлюднення нормативно-правових актів виступають друковані видання, аудіовізуальні засоби масової інформації та офіційні веб-сайти органів державної влади й органів місцевого самоврядування. Запропоновано визначення офіційного друкованого видання як суб'єкта інформаційної діяльності, який внесений центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державної реєстрації друкованих засобів масової інформації, до Державного реєстру друкованих засобів масової інформації та інформаційних агентств. Сформовано вимоги до офіційних електронних веб-сайтів органів держави та органів місцевого самоврядування щодо безпеки та захисту офіційного веб-сайту, на якому здійснюється оприлюднення нормативно-правових актів, від несанкціонованого редагування, зміни та знищення текстів нормативно-правових актів.

Визначено, що оприлюднення нормативно-правових актів здійснюється державною мовою. Оприлюднення нормативно-правових актів кількома мовами відбувається в державах з кількома державними мовами. Тексти нормативно-правових актів у такому разі вважаються автентичними та мають однакове юридичне значення.

Запропоновано прийоми і правила відображення оригіналу нормативно-правового акта в копіях на паперовому чи електронному носії, внесення виправлень до тексту оприлюдненого нормативно-правового акта у випадку технічної помилки, зберігання оригіналів нормативно-правових актів. До інструментів гарантування та забезпечення автентичності текстів копій нормативно-правових актів зараховано механізм контролю над їх підготовкою для оприлюднення.

13. Сформовано техніко-юридичні правила оприлюднення законів та інших нормативно-правових актів Верховної Ради України, нормативно-правових актів Президента України, нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України та центральних органів виконавчої влади, нормативно-правових актів місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування. Техніко-юридичні правила оприлюднення нормативно-правових актів охоплюють фіксування нормативно-правових актів, якими здійснюється регулювання оприлюднення нормативно-правових актів; закріплення на нормативно-правовому рівні понять «оприлюднення нормативно-правових актів», «принципи оприлюднення нормативно-правових актів» та їх перелік, «офіційне оприлюднення нормативно-правових актів» та його форми, «неофіційне оприлюднення нормативно-правових актів» та його форми, «офіційне друковане видання»; формування на нормативно-правовому рівні загального порядку оприлюднення нормативно-правових актів; закріплення на нормативно-правовому рівні вимог до оприлюднення нормативно-правових актів на офіційних веб-сайтах; створення порядку оприлюднення кожного з видів нормативно-правових актів (законів України, постанов та інших актів Верховної Ради України, указів Президента України, постанов та інших нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України, міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, нормативно-правових актів місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування).

14. Досліджено оприлюднення нормативно-правових актів у країнах романо-германської правової сім'ї й встановлено особливості нормативно-правового регулювання оприлюднення нормативно-правових актів, порядок офіційного оприлюднення та його форми й засоби офіційного оприлюднення нормативно-правових актів у Польській Республіці, Республіці Білорусь, Республіці Франція, Федеративній Республіці Німеччина, Великому Герцогстві Люксембург і Королівстві Бельгія.

З'ясовано, що в Польській Республіці, Республіці Білорусь, Республіці Франція, Федеративній Республіці Німеччина, Великому Герцогстві Люксембург і Королівстві Бельгія порядок оприлюднення нормативно-правових актів врегульовано спеціальними нормативно-правовими актами, які безпосередньо визначають форми, засоби оприлюднення, текстові форми та інші техніко-юридичні правила оприлюднення. Встановлено, що специфіка оприлюднення нормативно-правових актів у Королівстві Бельгія полягає в процедурі санкціонування закону королем шляхом проставлення підпису на акті, що є «дозволом» короля на існування закону, а його оприлюднення відбувається одночасно зі санкцією; у Республіці Франція для оприлюднення законів видаються спеціальні укази президента Республіки про оприлюднення. Встановлено, що для оприлюднення нормативно-правових актів у Польській Республіці, Республіці Франція, Федеративній Республіці Німеччина, Великому Герцогстві Люксембург і Королівстві Бельгія використовується форма опублікування в офіційних друкованих виданнях, які доступні для користувачів безкоштовно і в електронному вигляді.

Досліджено особливості нормативно-правового регулювання оприлюднення нормативно-правових актів, порядок офіційного оприлюднення та його форми й засоби, які характерні для Сполучених Штатів Америки, Великої Британії, Канади та Австралії. Стосовно правової регламентації оприлюднення нормативно-правових актів зауважено, що в Канаді та Австралії наявні спеціальні акти, які безпосередньо визначають форми, засоби оприлюднення та інші правила оприлюднення, однак у Сполучених Штатах Америки та Великій Британії такої практики немає. У Сполучених Штатах Америки, Великій Британії, Канаді та Австралії використовують опублікування в друкованих виданнях як форму оприлюднення. Однак у Сполучених Штатах Америки як засіб оприлюднення не використовуються офіційні періодичні друковані видання, оскільки закони друкуються кожен окремо у вигляді «брошури», як збірники законів (United States Statutes at Large), і як кодифікований закон, що входить до кодексу (The United States Code). У Канаді теж практикують оприлюднення законів як окремих друкованих видань, однак можливе використання в ролі засобу оприлюднення і періодичних офіційних друкованих видань. У Великій Британії та Австралії як засіб оприлюднення використовують офіційні друковані видання.

У Сполучених Штатах Америки, Великій Британії, Канаді та Австралії доступ до текстів нормативно-правових актів забезпечується й у формі електронного оприлюднення. Так, у Сполучених Штатах Америки можливий доступ не тільки до тексту акта, а й акт доступний у вигляді електронного документа з федеральної цифрової системи. Інші країни забезпечують доступ до текстів нормативно-правових актів через мережу Інтернет на сайтах уповноважених на те органів чи спеціально створених для цього сайтах з пошуковими системами законодавства.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографія

Андрусів Л. М. Техніко-юридичні та методологічні засади оприлюднення нормативно-правових актів : монографія. Київ – Івано-Франківськ : Видавець Кушнір Г. М., 2020. 444 с.

Рецензії:

Оніщенко Н. М. Рецензія на монографію Людмили Михайлівни Андрусів «Техніко-юридичні та методологічні засади оприлюднення нормативно-правових актів». *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 2. С. 367.

Кельман М. С. Рецензія на монографію Людмили Михайлівни Андрусів «Техніко-юридичні та методологічні засади оприлюднення нормативно-правових актів». *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2020. Вип. 4. Т. 1. С. 304.

Статті в наукових фахових виданнях України

1. Легін Л. М. (Андрусів Л. М.) Нормативно-правова регламентація процесу прийняття законів. *Актуальні проблеми держави і права*. 2012. Вип. 68. С. 49-55.
2. Легін Л. М. (Андрусів Л. М.), Остап'юк Л. І. Теоретико-правові аспекти опублікування нормативно-правових актів. *Митна справа*. 2013. № 3. Ч. 2. Кн. 1. С. 59-63.
3. Легін Л. М. (Андрусів Л. М.) Оприлюднення закону: поняття, форми, значення. *Прикарпатський юридичний вісник. Збірник наукових праць*. 2014. Випуск 2 (5). С. 36-44.
4. Шутак І. Д., Легін Л. М. (Андрусів Л. М.) Техніка опублікування нормативно-правових актів. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2015. № 2. С. 136-143.
5. Легін Л. М. (Андрусів Л. М.) Нормативно-правовий акт: поняття та система ознак. *Право і суспільство*. 2016. № 2. С. 21-26.
6. Легін Л. М. (Андрусів Л. М.) Оприлюднення нормативно-правових актів на прикладі концепцій Дж. Бентама та Дж. Марфі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Вип. 37. Т. 1. С. 23-26.
7. Легін Л. М. (Андрусів Л. М.) Поняття та критерії якості закону: проблеми визначення. *Проблеми законності*. 2016. № 132. С. 196-204.
8. Легін Л. М. (Андрусів Л. М.) Право на інформацію про нові закони та правові акти. *Держава і право*. 2016. Вип. 71. С. 338-349.
9. Легін Л. М. (Андрусів Л. М.) Теоретико-правові засади системи нормативно-правових актів. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 4. С. 128-131.
10. Андрусів Л. М. Оприлюднення нормативно-правових актів як стадія правотворчості. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 3. С. 3-5.
11. Андрусів Л. М. Оприлюднення нормативно-правових актів у Польській Республіці. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2018. Т ХХІ. С. 5-13.
12. Андрусів Л. М. Теоретико-правова модель оприлюднення нормативно-правових актів. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2019. Т ХХV. С. 5-11.
13. Андрусів Л. М. Оприлюднення нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України. *Актуальні проблеми держави і права*. 2019. № 84. С. 3-9.
14. Андрусів Л. М. Оприлюднення нормативно-правових актів органів місцевого самоврядування. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила*. 2019. № 8 (20). С. 8-14.
15. Андрусів Л. М. Особливості та проблемні аспекти оприлюднення законів України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. № 4. С. 3-7.

16. Андрусів Л. М. Оприлюднення нормативно-правових актів: досвід Сполучених Штатів Америки та Великої Британії. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2019. № 4. С. 3-7.

17. Андрусів Л. М. Офіційне оприлюднення нормативно-правових актів: поняття і форми. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Юридичні науки. 2020. № 1. С. 1-6.

18. Андрусів Л. М. Оприлюднення нормативно-правових актів: досвід Великого Герцогства Люксембург та Королівства Бельгії. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 1. С. 143-147.

19. Андрусів Л. М. Засоби оприлюднення нормативно-правових актів. *Право і суспільство*. 2020. № 1. С. 3-8.

20. Андрусів Л. М. Техніко-юридичні правила оприлюднення нормативно-правових актів Президента України. *Приватне та публічне право*. 2020. № 1. С. 3-7.

Статті в наукових періодичних виданнях інших держав

21. Легин Л. М. (Андрусів Л. М.) Нормативно-правовой акт как юридический документ: технико-юридическая характеристика. *Leges si viata*. 2016. № 4/3 (292). С. 35-38.

22. Andrusiv L. The Experience of the Publication of Normative Legal Acts in the Republic of France and the Federal Republic of Germany. *Recht der Osteuropäischen Staaten*. 2018. № 4. С. 16-20.

23. Андрусів Л. М. Стан правового забезпечення оприлюднення законів в Україні. *Jurnalul Juridic National: teorie si practica*. 2019. № 2. С. 5-8.

24. Andrusiv L. Normative legal acts electronic promulgation. *Visegrad journal on human rights*. 2019. № 2. С. 7-12.

25. Андрусів Л. М. Принципи й способи оприлюднення нормативно-правових актів. *Scientific Journal Virtus*. 2019. № 36. С. 211-214.

Праці апробаційного характеру

1. Легін Л. М. (Андрусів Л. М.) Якість нормативно-правового акта: поняття та критерії. *Юридична техніка: доктринальні основи та проблеми викладання: тези доповідей та повідомлень учасників науково-практичної конференції (м. Харків, 30 вересня – 1 жовтня 2015 року)*. Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2015. С. 50-52.

2. Легін Л. М. (Андрусів Л. М.) Поняття оприлюднення нормативно-правових актів. *Правові реформи в Україні: реалії сьогодення: тези доповідей VII Всеукраїнської науково-теоретичної конференції, присвяченої Дню юриста України (м. Київ, 29 жовтня 2015 року)*. Київ: Національна академія внутрішніх справ, 2015. Ч. 1 С. 130-133.

3. Легін Л. М. (Андрусів Л. М.) Оприлюднення нормативно-правових актів: аспекти визначення. *Українська мова в юриспруденції: стан, проблеми,*

перспективи: матеріали XI Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої Дню української писемності та мови (м. Київ, 27 листопада 2015 року). Київ: Національна академія внутрішніх справ, 2015. С. 52-55.

4. Легін Л. М. (Андрусів Л.М.) Зарубіжний досвід забезпечення права на інформацію про нові нормативно-правові акти. *Правове регулювання суспільства та проблеми юридичної техніки*: матеріали науково-практичної інтернет-конференції (м. Івано-Франківськ, 15 грудня 2015 року). Івано-Франківськ : Лабораторія академічних досліджень та правового регулювання, 2015. С. 25-27.

5. Легін Л. М. (Андрусів Л.М.) Теоретические основы нормативно-правового акта. *Conferinta internationala stiintifico-practica «O noua perspectiva a proceselor de integrare europeana a moldovei si ucrainei: aspectul juridic»* (Chiinău, Republica Moldova, 25-26 martie 2016). С. 45-47.

6. Легін Л. М. (Андрусів Л.М.) Оприлюднення нормативно-правових актів крізь призму права на інформацію. *Кафедра теорії держави та права: етапи становлення та перспективи розвитку*: матеріали науково-практичної конференції (м. Київ, 2 червня 2016 року). Київ: Національна академія внутрішніх справ, 2016. С. 80-82.

7. Легін Л. М. (Андрусів Л.М.) Утілення права на інформацію про нові закони та правові акти у місцевій демократії. *Конституційна реформа в Україні в сфері місцевого самоврядування: уроки від Вишеградської четвірки*: тези доп. та наук. повідомл. Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 21-22 жовтня 2016 року). Харків : Право, 2016. С. 139-142.

8. Легін Л. М. (Андрусів Л.М.) Характерні риси нормативно-правового акта як юридичного документа. *Українська мова в юриспруденції: стан, проблеми, перспективи* : матеріали XII Всеукраїнської науково-практичної конференції з проблем розвитку та функціонування державної мови (м. Київ, 30 листопада 2016 року). Київ: Національна академія внутрішніх справ, 2016. С. 70-74.

9. Легін Л. М. (Андрусів Л.М.) Ефективність норм права, що регулюють оприлюднення нормативно-правових актів. *Ефективність норм права*: матеріали VII міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 17 листопада 2016 року). Київ: Ніка-Центр, 2016. С. 286-288.

10. Легін Л. М. (Андрусів Л.М.) Юридична техніка у сфері оприлюднення нормативно-правових актів. *Юридична техніка і технологія: теорія та практика застосування*: тези доп. та повідомл. учасн. II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Львів, 24-25 листопада 2016 року). Харків : Право, 2016. С. 119-121.

11. Легін Л. М. (Андрусів Л.М.) Забезпечення обізнаності громадян у своїх правах та обов'язках. *Правоохоронна діяльність: історія сучасний стан, перспективи розвитку*: матеріали науково-теоретичної конференції (присвяченої пам'яті видатного науковця О.Ф. Граніна) (м. Київ, 23 березня 2017 року). Київ: Національна академія внутрішніх справ, 2017. С. 82-84.

12. Легін Л. М. (Андрусів Л.М.) Техніко-юридичні властивості нормативно-правових актів. *Правове регулювання суспільства та проблеми юридичної техніки*: матеріали науково-практичної Інтернет-конференції

(м. Івано-Франківськ, січень, 2017 року). Івано-Франківськ: Лабораторія академічних досліджень правового регулювання та юридичної техніки, 2017. С. 13-16.

13. Легин Л. М. (Андрусів Л.М.) Характерные черты нормативно-правового акта как юридического документа. *Актуальные вопросы современной юридической науки: теория, практика, методика*: сборник материалов II Международной заочной научной конференции (Могилев, Республика Беларусь, 19 мая 2017 року). Могилев. Институт МВД, 2017. С. 306-308.

14. Андрусів Л. М. Нормативно-правові акти уряду, міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, що підлягають офіційному оприлюдненню. *Актуальні проблеми правової науки і державотворення в Україні в контексті правової інтеграції*: матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції (м. Суми, 20-21 травня 2017 року). Суми: «Ельдорадо», 2017. С. 5-7.

15. Андрусів Л. М. Оприлюднення нормативно-правових актів як стадія правотворчості: *Innovative research of legal regulation of public administration*. (Lublin, Republic of Poland, 16-17 June 2017). С. 7-10.

16. Андрусів Л. М. Належне правове забезпечення оприлюднення нормативно-правових актів в Україні: міркування до вдосконалення. *Prparticularitatile adaptarii legislaiei Republicii Moldova i Ucrainei la legislaia uniunii Europene*: Conferina internaională tiinifico-practică (Chiinău, Republica Moldova, 22-23 martie 2019). С. 28-31.

17. Андрусів Л. М. Оприлюднення нормативно-правових актів крізь призму принципу правової визначеності. *Проблеми нормотворення, реалізації та тлумачення норм права у світлі загальновизнаного принципу верховенства права*: тези доп. та повідомл. учасн. IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Івано-Франківськ, 3-4 жовтня 2019 року). Харків : Право, 2019. С. 119-122.

АНОТАЦІЯ

Андрусів Л. М. Техніко-юридичні та методологічні засади оприлюднення нормативно-правових актів. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2020.

Дисертацію присвячено техніці оприлюднення нормативно-правових актів. Сформульовано низку положень та висновків щодо юридичних прийомів, правил, засобів і способів доведення тексту ухваленого нормативно-правового акта суб'єктом правотворчості шляхом його розміщення в нормативно визначених засобах. Доведено, що техніка оприлюднення нормативно-правових актів спрямована на досягнення ефективності й оперативності оприлюднення, створення автентичної копії оригіналу, гарантованого доступу суб'єктів права до текстів нормативно-правових актів й високий рівень довіри до оприлюднених текстів. Сформовано структурні елементи техніки

оприлюднення нормативно-правових актів, описано строки і засоби оприлюднення нормативно-правових актів, мову офіційного оприлюднення нормативно-правових актів, прийоми та правила відображення оригіналів нормативно-правових актів у копіях, інструменти гарантування та забезпечення автентичності текстів копій нормативно-правових актів, правила зберігання оригіналів нормативно-правових актів. Визначено особливості й проблемні аспекти правової регламентації та порядку оприлюднення нормативно-правових актів в Україні. Запропоновано техніко-юридичні правила оприлюднення законів та інших нормативно-правових актів Верховної Ради України, нормативно-правових актів Президента України, нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України та центральних органів виконавчої влади, нормативно-правових актів місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування. Обґрунтовано необхідність ухвалення та розроблено проект Закону «Про оприлюднення нормативно-правових актів».

Ключові слова: юридична техніка, правотворчість, нормативно-правовий акт, якість нормативно-правового акта, техніка оприлюднення нормативно-правових актів, офіційне оприлюднення нормативно-правових актів, опублікування нормативно-правових актів, електронне оприлюднення.

АНОТАЦІЯ

Андрусив Л. М. Техничко-юридические и методологические основы обнародования нормативно-правовых актов. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук по специальности 12.00.01 – теория и история государства и права; история политических и правовых учений. – Национальная академия внутренних дел, Киев, 2020.

Диссертация посвящена технике обнародования нормативно-правовых актов. Сформулирован ряд положений и выводов относительно юридических приемов, правил, средств и способов доведения текста принятого нормативно-правового акта субъектом правотворчества путем его размещения в нормативно определенных средствах. Доказано, что техника обнародования нормативно-правовых актов направлена на достижение эффективности и оперативности публикации, создание аутентичной копии оригинала, гарантированного доступа субъектов права к текстам нормативно-правовых актов и высокий уровень доверия к обнародованным текстам. Сформированы структурные элементы техники обнародования нормативно-правовых актов, описаны сроки и средства обнародования нормативно-правовых актов, язык официального обнародования нормативно-правовых актов, приемы и правила отражения оригиналов нормативно-правовых актов в копиях, инструменты обеспечения аутентичности текстов копий нормативно-правовых актов, правила хранения оригиналов нормативно-правовых актов. Определены особенности и проблемные аспекты правовой регламентации и порядка обнародования нормативно-правовых актов в Украине. Предложено технико-юридические правила обнародования законов и других нормативно-правовых актов Верховной Рады Украины, нормативно-

правовых актов Президента Украины, нормативно-правовых актов Кабинета Министров Украины и центральных органов исполнительной власти, нормативно-правовых актов местных государственных администраций и органов местного самоуправления. Обоснована необходимость принятия и разработки проекта Закона «Об обнародовании нормативно-правовых актов».

Ключевые слова: юридическая техника, правотворчество, нормативно-правовой акт, качество нормативно-правового акта, техника обнародования нормативно-правовых актов, официальное обнародование нормативно-правовых актов, опубликование нормативно-правовых актов, электронное опубликование.

SUMMARY

Andrusiv L. M. Technical, juridical and methodological basics of the normative and legal acts promulgation. – On rights of a manuscript.

Thesis for a Doctoral Degree in Law on Specialty 12.00.01 – the theory and history of state and law; the history of political and legal sciences. (081 – Law) – The National Academy of Internal Affairs of the Ministry of Education and Science of Ukraine, Kyiv, 2020.

The dissertation is devoted to the technique of the normative and legal acts promulgation. It has been found out that the studies of the normative and legal acts promulgation in the domestic legal science is characterized by the fragmentation, as the most scientific works are scientific researches in the spheres of 1) legal technique; 2) lawmaking; 3) normative and legal acts promulgation. It has been determined that normative and legal acts promulgation guarantees the quality of the normative and legal act, the presumption of «knowing the law» and the right to information about the new normative and legal acts as well as the functioning of the legal certainty principle. It has been found out that the theoretical and methodological basics of the normative and legal act and the system of the normative and legal acts, which are the ground for forming the technical and legal rules of the normative and legal acts promulgation, make the concept of the normative and legal act, its content and legal document features, the system of normative and legal acts.

It has been ascertained that the normative and legal acts promulgation is the final stage of lawmaking after which the goal of lawmaking is achieved – the new law norm is introduced into the law system. It cannot change either the legal force of the adopted normative and legal act, or its content but promulgation is the necessary element of lawmaking.

The definition of the normative and legal acts promulgation has been suggested, the content features of the normative and legal acts promulgation, principles and forms of the normative and legal acts promulgation have been determined. The principle of completeness of the text of the normative and legal acts which are promulgated, the principle of authenticity of the text of the normative and legal acts which are promulgated, the principle of publicity of the normative and legal acts promulgation, the principle of formality and reliability of the normative and legal

acts promulgation and the principle of officialism of the normative and legal acts promulgation have been substantiated.

It has been noted that the most widespread form of the normative and legal acts promulgation is publication. It has been stated that the form of the electronic promulgation of the normative and legal acts can be used independently as the official promulgation as well as along with the official publication as additional (without the official status) when published. The definition of the official promulgation of the normative and legal acts has been given. Its essential features and used forms have been singled out. The official publication as the form of the official promulgation has been distinguished. The definition and essential features of the official promulgation have been suggested.

A number of positions and conclusions on legal methods, rules, means and ways of proving the text of the adopted normative and legal act by the subject of lawmaking by placing it in the normatively defined means have been formulated. It has been proved that the technique of the normative and legal acts promulgation is aimed at achieving efficiency and operativeness of the promulgation, creation of the authentic copy of the original, guaranteed access of the law subjects to the texts of the normative and legal acts and the high level of trust to the promulgated texts. The structural elements of the technique of the normative and legal acts promulgation have been formed, the terms and means of the normative and legal acts promulgation, the language of the official promulgation of the normative and legal acts, methods and rules of displaying of the originals of the normative and legal acts in copies, tools of guaranteeing and providing of the authenticity of the texts of the normative and legal acts copies, rules of the storage of the originals of the normative and legal acts.

The current state of the law regulation of the normative and legal acts promulgation in Ukraine has been characterized and a set of the normative and legal acts which regulates the promulgation of the normative and legal acts has been formed. The peculiarities and problematic aspects of laws, resolutions and other acts of the Verkhovna Rada of Ukraine, acts of the President of Ukraine and acts of the Cabinet of Ministers of Ukraine, central executive bodies and local state authorities, local self-government bodies promulgation have been determined.

The theoretical and legal model of the technique of the normative and legal acts promulgation through the following structural elements: terms of the normative and legal acts promulgation, means of promulgation, the language of the official promulgation, methods and rules of displaying the originals of the normative and legal act in copies, tools of guaranteeing and ensuring the authenticity of the texts of the copies of the normative and legal acts, rules of the storage of the originals of the normative and legal acts have been formed.

Technical and legal rules of the promulgation of the laws and other normative and legal acts of the Verkhovna Rada of Ukraine, normative and legal acts of the President of Ukraine, normative and legal acts of the Cabinet of Ministers of Ukraine and the central executive bodies, normative and legal acts of the local state administrations and local self-government bodies have been suggested. The necessity of adoption has been substantiated and the project of the Law "On promulgation of normative and legal acts" has been created.

The peculiarities of the normative and legal regulation of the normative and legal acts promulgation, the order of the official promulgation, its forms and means of the official promulgation of the normative and legal acts have been determined in such countries of the Romano-Germanic legal family as the Republic of Poland, the Republic of Belarus, the French Republic, the Federal Republic of Germany, the Duchy of Luxembourg and the Kingdom of Belgium.

The peculiarities of the normative and legal regulation of the normative and legal acts promulgation, the order of the official promulgation, its forms and means of the official promulgation of the normative and legal acts have been determined in such countries of the Anglo-American legal family as the United States of America, Great Britain, Canada and Australia.

Key words: legal technique, lawmaking, normative and legal act, quality of the normative and legal act, technique of the normative and legal acts promulgation, official promulgation of normative and legal acts, publication of normative and legal acts, electronic publication.